

دانش و پژوهش

دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان (اصفهان)

علوم تربیتی و روان‌شناسی

شماره دهم - زمستان ۱۳۸۰

صص ۷۷-۹۸

بررسی مشکلات ارتباطی-عاطفی دانش‌آموزان و معلمان دوره متوسطه

از دیدگاه دانش‌آموزان، معلمان و مدیران شهر اهواز سال ۸۰-۱۳۷۹

آذرقلی زاده^۱ - خدیجه یاراحمدی^{آئی}

رساله‌های علوم انسانی

چکیده

از عمده عوامل یادگیری، ارتباط معلم و دانش‌آموز است. پژوهش حاضر به منظور بررسی مشکلات ارتباطی - عاطفی معلمان و دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر اهواز در سال ۸۰-۱۳۷۹ صورت گرفته است. در این پژوهش پرسشهای تحقیق در قالب زیر مطرح گردید.

پرسشهای اصلی

۱- مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان چه اندازه است؟
۲- مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان از دیدگاه معلمان و مدیران چه اندازه است؟

پرسشهای فرعی

۱- آیا مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان با توجه به ویژگیهای جمعیت‌شناختی (دموگرافیک) متفاوت است؟

۱- استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان.

۲- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی آموزشی.

۲- آیا بین نظرات دانش‌آموزان، معلمان و مدیران در رابطه با مشکلات ارتباطی - عاطفی تفاوت معناداری وجود دارد؟
روشی که در تحقیق مورد استفاده قرار گرفته، توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش‌آموزان - معلمان و مدیران دوره متوسطه شهر اهواز در سال تحصیلی ۸۰-۷۹ است. از نواحی چهارگانه آموزش و پرورش، بین ۸۲ دبیرستان دولتی دخترانه؛ ۸ دبیرستان، ۱۵۰ دانش‌آموز، ۸۰ معلم و ۳۰ مدیر با روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای به‌طور تصادفی به‌عنوان نمونه آماری انتخاب گردید.

ابزار اندازه‌گیری در این پژوهش دو پرسشنامه محقق ساخته است که با استفاده از تحلیل محتوای نامه‌های دانش‌آموزان و همچنین مصاحبه‌های به‌عمل آمده با معلمان و مدیران تنظیم گردید. هر پرسشنامه حاوی ۴۰ سؤال بسته‌پاسخ بود که در دو بعد مثبت و منفی نسبت به موضوع تحقیق سنجیده شده و بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت طرح‌ریزی گردیده است. با توجه به اطلاعات مورد نیاز برای آزمون سؤالات پژوهش، سه نوع پرسشنامه محقق ساخته تنظیم گردید.

الف - دو پرسشنامه جهت شناخت مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان از دید دانش‌آموزان و معلمان و مدیران.

ب - یک پرسشنامه جهت بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانش‌آموزان و معلمان و مدیران.

هر یک از پرسشنامه‌های دانش‌آموزان و معلمان به‌طور مستقل حاوی ۴۰ سؤال بسته‌پاسخ در دو بعد مثبت و منفی نسبت به موضوع تحقیق بود که بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت طرح‌ریزی گردید. در پرسشنامه دانش‌آموزان از پرسش ۱ تا ۲۵ دارای بعد مثبت و از پرسش ۲۶ تا ۴۰ دارای بعد منفی بوده است. در پرسشنامه معلمان سؤالات به‌طور مساوی به دو قسمت تقسیم شده بود که هر دو بعد مثبت و منفی را می‌سنجید. اعتبار پرسشنامه معلمان و مدیران ۰/۹۲ و پرسشنامه دانش‌آموزان ۰/۹۰ برآورد گردیده است.

روشهای آماری مورد استفاده در این تحقیق آمار توصیفی (میانگین، فراوانی، درصد) و آمار استنباطی آزمون (تحلیل واریانس - آزمونهای پارامتریک نظیر آزمون t تک متغیره - آزمون توکی - ضریب همبستگی پیرسون و t مستقل و آزمون کالموگروف اسمیرنوف و رگرسیون چندمتغیره) است. نتایج تحقیق نشان داد که:

- میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با معلمان بیش از سطح متوسط است ($p, t = ۳/۳۶$).

- بین سنین مختلف و مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان ارتباط وجود دارد. با افزایش سن دانش‌آموزان مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها کاهش می‌یابد ($p = ۰/۰۰۰$ و $r = -۰/۲۴۵$).

- بین رتبه تولد دانش‌آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی ارتباط وجود دارد، به طوری که با افزایش رتبه تولد میزان مشکلات نیز افزایش می‌یابد ($r = ۰/۱۹۳$ و $p = ۰/۰۱۸$).

- بین معدل و میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان ارتباط وجود دارد ($r = -۰/۲۴۹$ و $p = ۰/۰۰۰$).

- بین سطح اشتغال پدران و مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان تفاوت وجود دارد. دانش‌آموزانی که پدران آنها از موقعیت شغلی بهتری برخوردار هستند مشکلات ارتباطی - عاطفی کمتری داشتند ($F = ۵$ و $p = ۰/۰۶$).

- مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با معلمان بیش از دانش‌آموزان با مدیران است و تفاوت بین آنها معنادار است ($F = ۱۵/۰۶۱$ و $p = ۰/۰۰۰$).

مقدمه

آموزش و پرورش مهمترین نهاد اجتماعی برآمده از متن جامعه و در عین حال سازنده و تکامل دهنده آن است. تأثیر آموزش و پرورش در پیشرفت جامعه امری محسوس است به ویژه در کشورهای در حال پیشرفت که اثر آن زود نمایان می‌شود، چرا که این کشورها در رابطه با نیازهای اجتماعی جامعه خود همواره با مسائل حادی روبه‌رو هستند. در میان نهادهای تعلیم و تربیت، مدرسه یک نظام اجتماعی است، زیرا سازمانی از پایگاه اجتماعی است. سه پایگاه در این نظام مشخصه اصلی هستند: مدیر، معلم و شاگرد.

در این میان نوجوان که در مقام اجتماعی شاگرد قرار دارد، در محاصره انبوهی از رفتارها و انتظارات و توقعات یا جاذبه‌ها و دافعه‌های مختلف قرار دارد.

دانش‌آموزان در طول دوران تحصیل با توجه به تجارب و انگیزه‌ها و ساختار عاطفی - شناختی خود ممکن است به مشکلات شخصی و یا خانوادگی - اجتماعی متفاوت دچار شوند که این مشکلات در جریان تحصیل و در ارتباط با معلم اثر تخریبی می‌گذارد و با کاهش سطح عملکرد، آنها را از رسیدن به هدف باز می‌دارد. بنابراین معلم

برای رسیدگی به مشکلات و معضلات دانش‌آموز چه از نظر روابط انسانی و چه در ارتباط با محیط کلاس و همچنین ارتباط دانش‌آموزان با یکدیگر می‌تواند با استفاده از تجارب خود به بررسی مشکلات موجود بپردازد و به رفع آنها اقدام نماید.

هایم‌گینات^۱ (۱۹۷۷) در ارتباط با نقش معلم می‌گوید: «من به نتیجه خوف‌انگیزی رسیده‌ام. من عامل تصمیم‌گیرنده در کلاس هستم. این برخورد شخصی من است که جو خاصی پدید می‌آورد. این خلق و خوی روزمره من است که حال و هوای کلاس را می‌سازد. من به عنوان معلم قدرت شگرفی دارم، می‌توانم تحقیر کنم یا محظوظ بدارم. بیازارم یا شفا بخشم» (گینات، ۱۹۷۷، ص ۱۹).

به اعتقاد کارلاین^۲ (۱۹۸۹) «معلمان ناراحت و عصبانی دانش‌آموزان را نیز ناراحت و عصبانی می‌کنند. از طرف دیگر معلمان شاداب و خوش‌مشرَب جوانان را با نشاط و فعال می‌سازند» (کارلاین، ۱۹۸۹، ص ۳۶).

بال^۳ معتقد است که «یکی از مسائل مهمی که در زمینه ایجاد محیط مناسب و منضبط آموزشی تأثیر مستقیم دارد، جو عاطفی حاکم بر کلاس است که حاصل روابط متقابل شاگردان و معلم با یکدیگر می‌باشد» (به نقل از زارعی، ۱۳۷۴، ص ۳۳).

بر اساس گزارشی، شیخاوندی اظهار می‌دارد: «طبق گزارش وزارت دادگستری جمهوری اسلامی ایران از مهرماه سال ۱۳۷۰ تا دی‌ماه ۱۳۷۱، هفتاد و یک فقره شکواییه علیه دانش‌آموزان تقدیم دادگاه شد و تعدادی از شاگردان نابالغ به اتهام ضرب و شتم معلمان خود توقیف و زندانی شده‌اند تا درس عبرتی برای دیگران باشند.» (شیخاوندی، ۱۳۷۳، ص ۳۴).

مطالعه‌ای از ۷۰۵ محصل در ۶ محل مختلف امریکا تأیید می‌کند که شاگردان طبقه بالا قسمت عمده جوایز را صاحب می‌شوند، مثل نمرات خوب، پذیرش اجتماعی، داشتن دفاتر مدرسه و شانس شرکت در فعالیتهای فوق برنامه و یک نیروی تقویت رفتاری، یعنی مورد قبول معلم بودن، بر عکس وقتی موضوع بی‌انضباطی در بین است بچه‌های طبقات پایین بیشتر سهم می‌برند. در واقع بچه طبقه متوسط و بالا بیشتر جایزه می‌گیرد و تشویق می‌شود و بچه فقیر بیشتر تنبیه می‌شود (به نقل از قلی‌زاده، ۱۳۷۷).

1- Haim Ginott

2- E. Karline

3- Ball

بروفی^۱ (۱۹۸۵) در مطالعه‌ای نشان داد که وقتی معلمان از دانش‌آموزان خود انتظار بالایی دارند و آنها را زیاد تشویق می‌کنند، این مسأله به فعالیت بیشتری از جانب آنها منجر می‌گردد (به نقل از کریمی، ۱۳۷۳).

کولینز^۲ (۱۹۸۶) در مطالعه‌ای نشان داد که معلمان از دانش‌آموزانی که انتظار کمتری دارند، ارتباط کلامی کمتری با آنها برقرار می‌کنند و فرصت زمان محدودتری برای انجام فعالیت و تکالیف به آنها می‌دهند (به نقل از موسوی، ۱۳۷۶).

پیشینه تحقیق

در تحقیقی که نادریها (۱۳۵۷) در زمینه تأثیر مشکلات عاطفی معلمان در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی در شهر تهران انجام داد به این نتیجه رسید که هر عملی که معلمان در محیط تحصیلی (مدرسه) انجام می‌دهند، جنبه تربیتی دارد و به نحو مثبت یا منفی بر دانش‌آموزان و در نتیجه بر حرکت یک اجتماع اثر می‌گذارد. به همین جهت ویژگیهای شخصیتی معلمان و نوع رفتار آنان می‌تواند به نحو بارزی در روحیه دانش‌آموزان و بالطبع در پیشرفت یا افت تحصیلی آنها مؤثر باشد. جامعه نمونه وی ۵۰ نفر از معلمان ریاضی سال دوم راهنمایی تحصیلی از سه ناحیه (۷، ۱۲، ۱۴) آموزش و پرورش تهران بود که ۱۹ نفر زن و ۳۱ نفر مرد بودند. ابزار تحقیق وی پرسشنامه مینه‌سوتا بود.

واحد تحقیقات علمی دفتر انتشارات کمک آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۶۵ تحقیقی تحت عنوان «بررسی ویژگیهای معلم خوب» از دیدگاه دانش‌آموزان مدارس تهران» انجام داد. تحقیق مورد نظر شامل ۸۴ پرسش بود که روی ۱۰۰۳ نفر دانش‌آموز مقطع ابتدایی - راهنمایی و دبیرستان انجام شد. نتایج این تحقیق نشان داد که ۹۱/۵ درصد از دانش‌آموزان خواستار آن بودند که شخصیت معلم باید به گونه‌ای باشد که بدون اخطار و تهدید شاگردان را تحت تأثیر قرار دهد. ۷۳/۱ درصد تمایل به آزادی بیشتر در کلاس داشتند. ۹۲/۲ درصد بیان کردند که از تبعیض معلمان بین طبقات مختلف اجتماع رنج می‌برند. ۹۲/۹ درصد بیزاری خود را از تنبیه اعلام کردند. ۵۷/۸ درصد خواهان محول کردن بخشی از

کارهای کلاسی به دانش‌آموزان بودند. ۶۲/۲ درصد خواستار چشم‌پوشی معلمان از خطاهای کوچک شاگردان بودند. ۸۳/۲ درصد گفتند که معلمان باید انتقاد شاگردان را در مورد بروز اشتباه علمی پذیرا باشند. همچنین ۷۳/۱ درصد بیان داشتند که معلم باید انتظارات صحیح شاگردان را در زمینه روش تدریس قبول کند. ۸۱/۹ درصد معتقد بودند که معلمان نباید نظر خود را به دانش‌آموزان تحمیل کنند. ۸۱/۸ درصد خواستار خوشرویی و شناخت بیشتر معلمان نسبت به روحیات و مشکلات دانش‌آموزان بودند. ۹۵/۷ درصد عشق و علاقه معلم به کارش را در زمینه برخورد وی با دانش‌آموزان بسیار مؤثر می‌دانستند. ۷۸/۹ درصد تشویق را در پیشرفت دانش‌آموزان بسیار مؤثر می‌دانستند. ۹۳/۵ درصد خواهان احترام بیشتر معلمان نسبت به دانش‌آموزان بودند و ۸۱/۸ درصد در برخورد معلمان با دانش‌آموزان خاطمی «محرمانه صحبت کردن» را با وی ترجیح می‌دادند. ۴۲/۵ درصد انتظار داشتند که معلم آنها را با نام کوچک صدا کند و ۳۳/۷ درصد لفظ «خانم» را همراه با نام فامیل ترجیح می‌دادند. ۹۱/۶ درصد تمایل داشتند که معلم در موقع درس دادن باید به همه شاگردان توجه کند و با آنها تماس چشمی برقرار سازد. در زمینه مشکلات درسی خود ۳۶/۹ درصد تمایل داشتند که با یکی از معلمان صحبت کنند و در مورد مشکلات شخصی ۸/۷ درصد تمایل به درمیان گذاشتن مشکلات خود با معلمان بودند.

در بررسی و نظرخواهی که احمدی (۱۳۷۲) از ۱۴۹۰ دانش‌آموز دبیرستانی در شهر اصفهان در مورد ویژگیهای معلم به عمل آورد، نشان داده شد که ۱۵/۲ درصد از معلمان احساس مسؤلیت نمی‌کنند و ۱۵/۱ درصد ضعف شخصیتی دارند و ۱۳/۵ درصد معلمان خود را کم‌تجربه دانسته‌اند. همچنین در بررسی از ۴۸۵ نفر دانش‌آموز دبیرستانی اصفهان نشان داد که ۵ درصد خواستار درک و فهم معلم هستند. دانش‌آموزان می‌گویند که معلم باید الگوی اخلاقی و راهنمای زندگی باشد. معلمانی که بدون تفاهم با دانش‌آموزان به امر و نهی می‌پردازند و فقط حرف خود را درست می‌دانند، عملاً رابطه خوبی با دانش‌آموز ندارند.

شیخ‌الانم (۱۳۷۲) تحقیقی بر روی ۶۰۰ دانش‌آموز دختر سال سوم دبیرستان درخصوص ویژگیهای معلم خوب در تهران انجام داد، نتایج تحقیق نشان داد که ویژگیهای معلم خوب علاوه بر تسلط بر مطالب درسی و تحرک داشتن دانش‌آموزان

شامل ویژگی‌های شخصیتی نظیر؛ خوش‌خلقی، خونسردی، علاقه‌مندی به دیگران، اجتماعی بودن و ثبات عاطفی داشتن می‌باشد.

زارعی (۱۳۷۴) در تحقیقی به رابطه بین روش‌های کنترل کلاس و ویژگی‌های شخصیتی معلمان زن مقطع دبیرستان اصفهان پرداخت. جامعه نمونه وی ۲۴۰۰ دانش‌آموز دختر و ۱۲۰ معلم از نواحی ۳ و ۴ آموزش و پرورش اصفهان بودند که به‌طور تصادفی انتخاب گردیدند. وی به این نتیجه رسید که رفتار عاطفی معلم بر یادگیری دانش‌آموزان اثر مثبت می‌گذارد و منجر به ایجاد حس اعتماد به نفس در دانش‌آموزان و رابطه دوستانه در کلاس می‌گردد. در همین زمینه براساس مطالعه‌ای که کاترین (۱۹۹۲) در مورد ۲۲۰۰ دانش‌آموز دختر دبیرستان در فلوریدا انجام داد به این نتیجه رسید که مدرسه یا مؤسسه آموزشی تأثیر چندانی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان ندارد، بلکه تفاوت شاگردان ناشی از وجود معلم است. براساس این تحقیق اندازه کلاس تأثیر خاصی در پیشرفت درسی نداشت (به نقل از حجازی، ۱۳۷۳).

اهداف کلی پژوهش

- ۱- بررسی مشکلات ارتباطی - عاطفی معلمان و دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهرستان اهواز از دیدگاه دانش‌آموزان و معلمان و مدیران.
- ۲- بررسی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی دانش‌آموزان، معلمان و مدیران و اختلاف نگرش آنها نسبت به مشکلات ارتباطی - عاطفی.

پرسش‌های اصلی

- ۱- مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان چه اندازه است؟
- ۲- مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان از دیدگاه دانش‌آموزان چه اندازه است؟
- ۳- مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان از دیدگاه معلمان چه اندازه است؟
- ۴- مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان از دیدگاه مدیران چه اندازه است؟

پرسش‌های فرعی

- ۱- آیا مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با معلمان با توجه به ویژگی‌های جمعیت‌شناختی متفاوت است؟

- ۲- آیا بین دانش آموزان رشته‌های مختلف با مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان تفاوت وجود دارد؟
- ۳- آیا بین دانش آموزان در سنین مختلف با مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان ارتباطی وجود دارد؟
- ۴- آیا بین رتبه تولد دانش آموزان با مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان ارتباط وجود دارد؟
- ۵- آیا بین معدل دانش آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان ارتباط وجود دارد؟
- ۶- آیا بین سطح تحصیلات مادران دانش آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان تفاوت وجود دارد؟
- ۷- آیا بین سطح تحصیلات پدران دانش آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان تفاوت وجود دارد؟
- ۸- آیا بین سطح اشتغال پدران دانش آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان تفاوت وجود دارد؟
- ۹- آیا بین سطح اشتغال مادران دانش آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان تفاوت وجود دارد؟
- ۱۰- آیا بین سنوات خدمت معلمان با مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش آموزان و معلمان تفاوت وجود دارد؟
- ۱۱- آیا بین دیدگاه‌های مدیران - معلمان و دانش آموزان در رابطه با مشکلات ارتباطی - عاطفی تفاوت معناداری وجود دارد؟

روش تحقیق

با توجه به اینکه در این پژوهش محقق به بررسی میزان مشکلات ارتباطی، عاطفی دانش آموزان و معلمان از طریق نظرسنجی از دانش آموزان و معلمان و مدیران با استفاده از پرسشنامه و مصاحبه در وضعیت موجود پرداخته است، تحقیق، توصیفی از نوع پیمایشی می‌باشد. هدف محقق از انجام این نوع پژوهش توصیف عینی، واقعی و منظم از خصوصیات یک موقعیت یا یک موضوع است.

جامعه آماری

جامعه آماری این تحقیق شامل دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه، معلمان زن و مدیران آموزش و پرورش شهرستان اهواز در سال تحصیلی ۷۹-۸۰ می‌باشد. طبق آماري که اداره آموزش و پرورش استان خوزستان در سال تحصیلی ۸۰-۱۳۷۹ ارائه داد شهر اهواز در مجموع ۸۲ واحد دبیرستان دخترانه دولتی داشت. تعداد دانش‌آموزان دختر دوره دبیرستانی شهر اهواز در این سال تحصیلی بالغ بر ۱۳۰۱ نفر، تعداد دبیران زن دوره متوسطه ۷۹۱ نفر و تعداد مدیران زن ۸۲ نفر بود.

آموزش و پرورش شهر اهواز شامل ۴ ناحیه است. تعداد دانش‌آموزان دختر هر ناحیه به قرار زیر بود: ناحیه ۱ «۱۳۷۱ نفر»، ناحیه ۲ «۳۸۲۸ نفر»، ناحیه ۳ «۳۴۱۹ نفر» و ناحیه ۴ «۱۶۸۳ نفر».

روش نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری در این پژوهش روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای می‌باشد. به منظور انتخاب نمونه‌های آماری پژوهش از هر ناحیه چهارگانه آموزش و پرورش شهر اهواز ۲ دبیرستان به صورت تصادفی انتخاب و سپس در مجموع ۱۵۰ نفر دانش‌آموز، ۸۰ معلم و ۳۰ مدیر به صورت تصادفی انتخاب شدند.

ابزار تحقیق

جهت گردآوری اطلاعات در زمینه موضوع مورد تحقیق ابتدا نامه‌های دانش‌آموزان (شکایت‌ها و پیشنهادها) از سالهای ۷۷-۸۰ مطالعه شد (تحلیل محتوای نامه‌های دانش‌آموزان صورت گرفت)، سپس با توجه به مطالعاتی که قبلاً انجام شده بود مسائل و نکات مهم از نظر موضوع تحقیق دسته‌بندی گردید. همچنین یک پرسش‌باز پاسخ (تشریحی) در زمینه مشکلات دانش‌آموزان در محیط دبیرستان و در ارتباط با معلمان به ۱۲۰ دانش‌آموز در سه پایه اول، دوم و سوم بدون توجه به رشته تحصیلی آنها داده شد. از طرفی با معلمان چند دبیرستان با توجه به رشته‌های مختلف تدریس آنها به صورت شفاهی در زمینه موضوع مورد تحقیق مصاحبه صورت گرفت و نکات مهم از دیدگاه‌های آنها جمع‌آوری گردید.

با توجه به اطلاعات مورد نیاز برای آزمون سؤالات تحقیق دو پرسشنامه تنظیم گردید:

الف - پرسشنامه مربوط به شناخت مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش آموزان و معلمان دوره متوسطه دبیرستانهای دخترانه شهرستان اهواز که مشتمل بر ۴۰ پرسش بسته پاسخ بود و بر اساس طیف لیکرت تنظیم گردید.

ب - پرسشنامه جمعیت شناختی با توجه به متغیرهای سن، رشته تحصیلی، رتبه تولد، معدل، سطح تحصیلات و وضعیت اشتغال والدین بود.

هر دو پرسشنامه دانش آموزان و معلمان دارای دو بعد مثبت و منفی نسبت به مشکلات ارتباطی - عاطفی بود که برای سنجش میزان مشکلات، در پرسشنامه دانش آموزان از پرسش ۱ تا ۲۵ سؤالات دارای بعد مثبت و از پرسش ۲۶ تا ۴۰ سؤالات دارای بعد منفی بوده است. در پرسشنامه معلمان سؤالات به طور مساوی به دو قسمت تقسیم شده بود که دو بعد مثبت و منفی را می سنجد. جهت سنجش اعتبار پرسشنامه این پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده گردید. این ضریب برای پرسشنامه دیران ۹۲٪ و برای پرسشنامه دانش آموزان ۹۰٪ برآورد گردید که نشان دهنده اعتبار بالای ابزار اندازه گیری می باشد.

روشهای تجزیه و تحلیل دادهها

تجزیه و تحلیل دادههای این پژوهش در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفت.

در سطح آمار توصیفی با استفاده از شاخصهای آماری نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف معیار به تجزیه و تحلیل دادهها پرداخته و در سطح آمار استنباطی از آزمونهای کالموگروف - اسمیرنف،^۱ t تک متغیره،^۲ تحلیل واریانس یکطرفه،^۳ لوین،^۴ t مستقل، توکی^۵ و رگرسیون چندمتغیره^۶ استفاده گردید.

1- Kalmogrov Smirnov

2- One-Varrity t-test

3- One-Way Analysis Variance

4- Lewin test

5- Tukey

6- Multi-Varriaty Regression

داده‌های پژوهش
پرسشهای اصلی تحقیق

۱- از نظر دانش‌آموزان میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی آنان با معلمان چه اندازه است؟

جدول ۱- مقایسه میانگین نمره مشکلات عاطفی دانش‌آموزان
با معلمان با نمره ملاک

آماره	میانگین X	انحراف معیار S	t
مشکلات ارتباطی عاطفی	۳/۱۶	۰/۶۰۳	۲/۳۶

$$H_1: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

با توجه به اینکه ۱ مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۱ درصد بزرگتر می‌باشد، بنابراین میزان مشکلات عاطفی دانش‌آموزان با معلمان بیش از سطح متوسط بوده است، به عبارت دیگر می‌توان نتیجه گرفت که دانش‌آموزان دارای مشکلات ارتباطی - عاطفی با معلمان بوده‌اند.

۲- از نظر معلمان و مدیران میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان چه اندازه است؟

جدول ۲- مقایسه میانگین نمرات میزان مشکلات عاطفی دانش‌آموزان
از نظر معلمان و مدیران با نمره ملاک

آماره	میانگین X	انحراف معیار S	t
مشکلات ارتباطی عاطفی	۲/۷۵	۰/۴۶۲	-۵/۰۹

$$H_0: \mu \leq 3$$

$$H_1: \mu > 3$$

با توجه به اینکه ۴ مشاهده شده از مقدار بحرانی جدول در سطح خطای ۵ درصد کوچکتر می‌باشد، بنابراین از نظر معلمان و دبیران میزان مشکلات عاطفی دانش‌آموزان با معلمان کمتر از سطح متوسط بوده است. با احتمال ۹۵٪ اطمینان می‌توان نتیجه گرفت که از نظر معلمان و مدیران، دانش‌آموزان دارای مشکلات ارتباطی - عاطفی در سطح کم می‌باشند.

پرسشهای فرعی

۱- آیا بین دانش‌آموزان رشته‌های مختلف با مشکلات ارتباطی - عاطفی تفاوت وجود دارد؟

جدول ۳- آزمون پیش فرض همگنی واریانس نمرات مشکلات دانش‌آموزان و معلمان مربوط به رشته‌های تحصیلی

مشکلات ارتباطی	آمار نوین	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معناداری
		dF_1	dF_2	Sig
عاطفی	۰/۹۶۷	۳	۱۴۶	۰/۴۱۰

با توجه به اینکه آماره آزمون لوین در سطح $(P \leq 0/05)$ معنی دار نبوده است، بنابراین پیش فرض همگن واریانس‌ها تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر بین واریانس نمرات دانش‌آموزان در رشته‌های مختلف تحصیلی در خصوص مشکلات ارتباطی - عاطفی تفاوت معنادار وجود ندارد.

۲- آیا بین میزان سن دانش‌آموزان با مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان ارتباط وجود دارد؟

جدول ۴- ارتباط بین سن دانش‌آموزان با مشکلات ارتباطی - عاطفی

مشکلات ارتباطی	سن
عاطفی <td>$r = -0/245$</td>	$r = -0/245$
	$P = -0/000$

ضریب همبستگی بین میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با سن آنها برابر است با $(-0/245)$ که در سطح $(P \leq 0/01)$ معنی دار بود. جهت رابطه نیز نشان

می‌دهد بین دو متغیر رابطه معکوس وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش سن دانش‌آموزان میزان مشکلات آنها کاهش یافته است.

۳- آیا بین رتبه تولد دانش‌آموزان با میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان رابطه وجود دارد؟

جدول ۵- ضریب همبستگی بین رتبه تولد با میزان مشکلات

مشکلات	رتبه تولد
ارتباطی	$r = -0/193$
عاطفی	$P = -0/018$

بر اساس نتایج جدول ضریب همبستگی بین رتبه تولد با میزان مشکلات عاطفی - ارتباطی برابر است با $0/193$ که در سطح $(P \leq 0/05)$ معنی دار بوده و نشان می‌دهد بین دو متغیر رابطه وجود دارد. جهت رابطه نشان می‌دهد بین دو متغیر رابطه مستقیم وجود دارد، به عبارتی دیگر با افزایش رتبه تولد میزان مشکلات عاطفی - ارتباطی دانش‌آموزان افزایش یافته است.

۴- آیا بین معدل دانش‌آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان ارتباط وجود دارد؟

جدول ۶- ضریب همبستگی بین میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی

دانش‌آموزان با معلمان با توجه به معدل دانش‌آموزان

مشکلات	معدل
ارتباطی	$r = -0/249$
عاطفی	$P = -0/000$

ضریب همبستگی بین معدل دانش‌آموزان و مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها با معلمان $(-0/249)$ می‌باشد که در سطح $(P \leq 0/1)$ معنی دار بوده است. جهت رابطه نشان می‌دهد بین دو متغیر رابطه معکوس وجود دارد، یعنی با افزایش معدل دانش‌آموزان میزان مشکلات آنها کاهش یافته است.

۵- آیا بین سطح تحصیلات مادران دانش آموزان با مشکلات ارتباطی - عاطفی آنها ارتباط وجود دارد؟

جدول ۷- آزمون پیش فرض همگنی واریانس‌های نمرات مشکلات مربوط به میزان تحصیلات مادران دانش آموزان

مشکلات	آمار نوین	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معناداری
ارتباطی		dF_1	dF_2	Sig
عاطفی	۰/۵۱۴	۳	۱۴۶	۰/۶۷۳

با توجه به اینکه آماره آزمون لوین در سطح $0.05 \leq P$ معنی دار نبوده است بنابراین پیش فرض همگنی واریانس‌ها تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر تفاوت مشاهده شده بین واریانس نمرات مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش آموزان با توجه به تحصیلات مادر معنادار نبوده است.

۶- آیا بین سطح تحصیلات پدران دانش آموزان با مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش آموزان و معلمان تفاوت وجود دارد؟

جدول ۸- آزمون پیش فرض همگنی واریانس‌های نمرات مشکلات مربوط به میزان تحصیلات پدران

مشکلات	آمار نوین	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معناداری
ارتباطی		dF_1	dF_2	Sig
عاطفی	۰/۶۱۳	۵	۱۴۴	۰/۶۹۰

با توجه به اینکه آماره لوین در سطح $0.05 \leq P$ معنی دار نبوده است. بنابراین پیش فرض همگنی واریانس‌ها تأیید می‌گردد. به عبارت دیگر تفاوت مشاهده شده بین واریانس نمرات مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش آموزان با معلمان با توجه به سطح تحصیلات پدر معنادار نبوده است.

۷- آیا بین سطح اشتغال پدران دانش‌آموزان با مشکلات ارتباطی-عاطفی دانش‌آموزان و معلمان ارتباط وجود دارد؟

جدول ۹- آزمون لوین پیش فرض همگنی واریانس‌های نمرات مشکلات دانش‌آموزان و معلمان با توجه به سطح اشتغال پدران

مشکلات ارتباطی	آمار نوین	درجه آزادی اول	درجه آزادی دوم	سطح معناداری
عاطفی	۱/۹۴	۲	۱۴۷	۰/۸۲۴

با توجه به اینکه آماره لوین در سطح $P \leq 0/05$ معنی دار نبوده است. بنابراین پیش فرض همگنی واریانس‌ها تأیید نمی‌گردد. تفاوت مشاهده شده بین واریانس نمرات مشکلات ارتباطی-عاطفی دانش‌آموزان و معلمان با توجه به سطح اشتغال پدر معنادار نبوده است.

۸- آیا بین سطح اشتغال مادران دانش‌آموزان با مشکلات ارتباطی-عاطفی دانش‌آموزان و معلمان ارتباط وجود دارد؟

جدول ۱۰- توزیع میانگین نمره میزان مشکلات ارتباطی-عاطفی دانش‌آموزان با معلمان با توجه به نوع اشتغال مادر

نوع اشتغال مادر	آماره	میانگین	انحراف معیار	مقدار t	سطح معناداری
خانهدار	۳/۱۹	۰/۵۷۹	۲/۴۰	۰/۰۱۷	
شاغل	۲/۸۷	۰/۵۳۹			

با توجه به اینکه t مشاهده شده در سطح $(P \leq 0/05)$ معنادار بوده است، بنابراین بین میزان مشکلات ارتباطی-عاطفی دانش‌آموزان با معلمان خود با توجه به وضعیت اشتغال مادر تفاوت وجود دارد. یعنی میزان مشکلات ارتباطی-عاطفی دانش‌آموزانی که مادران آنها خانه‌دار می‌باشند، بیشتر از مادرانی است که شاغل بوده‌اند.

جدول ۱۱- تحلیل واریانس مقایسه میانگین نمرات مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با توجه به سطح اشتغال پدر

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	ضریب	سطح معناداری
	SS	F	F	P
بین گروهی	۳/۳۹	۱/۶۹	۵	۰/۰۰۶
درون گروهی	۴۷/۲۸	۰/۳۲۲		
کل	۵۰/۶۸			

نتایج جدول ۱۱ بیان می‌دارد که F مشاهده شده در سطح ($P \leq 0/01$) معنادار بوده است. بنابراین بین سطح اشتغال پدر و میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان رابطه وجود دارد.

جدول ۱۲- مقایسه زوجی میانگین‌های مربوط به سطح اشتغال پدران دانش‌آموزان

سطح اشتغال	مقایسه میانگین	اختلاف میانگین	سطح معناداری
			Sig
ضعیف	متوسط	۰/۰۱۸	۰/۹۸۴
	بالا	۰/۳۹۱	۰/۰۰۹
متوسط	ضعیف	۰/۰۱۸	۰/۹۹۴
	بالا	۰/۳۷۳	۰/۰۰۸
بالا	ضعیف	۰/۳۹۱	۰/۰۰۹
	متوسط	۰/۳۷۱	۰/۰۰۸

بر اساس نتایج جدول ۱۲ اختلاف بین میانگین نمرات دانش‌آموزانی که نوع اشتغال پدران آنها بالا بوده با دانش‌آموزانی که سطح اشتغال پدران آنها ضعیف بوده است، معنادار می‌باشد.

همچنین اختلاف بین میانگین نمرات دانش‌آموزانی که سطح اشتغال پدران آنها متوسط بوده با دانش‌آموزانی که سطح اشتغال پدران آنها بالا بوده معنادار است. به عبارت دیگر میزان مشکلات ارتباطی- عاطفی دانش‌آموزانی که سطح اشتغال پدر آنها ضعیف و متوسط بوده، بیشتر از دانش‌آموزانی است که سطح اشتغال پدران آنها بالا بوده است.

جدول ۱۳- ارتباط بین میزان تحصیلات والدین، سن، رتبه تولد، معدل و سطح اشتغال پدر با مشکلات ارتباطی- عاطفی دانش‌آموزان

ضریب B	ضریب بتا	مقدار t	سطح معناداری	مقدار F	سطح معناداری	ضریب ضریب تعیین	ضریب تأیید ضریب تعیین
β			Sig		Sig	R^2	شد، adg R^2
معدل	۰/۰۴۹	-۲/۲۴۹	-۳/۱۳	۰/۰۰۲	۹/۸	۰/۰۰۲	۰/۲۴۹
معدل	۰/۰۴۸	-۲/۲۶۶	-۲/۸۵	۰/۰۰۵		۰/۰۶۲	۰/۰۵۶
سطح اشتغال				۷/۶	۰/۰۰۱	۰/۳۰۸	۰/۰۸۲
پدر	۰/۱۴۹	-۱/۱۸۲	-۲/۳۰	۰/۰۲۳		۰/۰۹۵	

نتایج رگرسیون چندمتغیره نشان داد که از بین متغیرهای تحصیلات والدین سطح اشتغال پدر، سن، رتبه تولد، معدل بین معدل دانش‌آموزان و سطح اشتغال پدر آنها با میزان مشکلات آنان ارتباط وجود دارد. بر اساس ضریب بتا بیشترین تأثیر مربوط به معدل بوده است. ضریب تعیین تعدیل شده نیز نشان داد که حدود ۶٪ از میزان مشکلات ارتباطی- عاطفی دانش‌آموزان را سطح اشتغال پدر و معدل آنها تبیین می‌کند. جهت رابطه‌ها نیز در ضریب بتا نشان داد که بین معدل و سطح اشتغال پدر دانش‌آموزان با میزان مشکلات رابطه معکوس وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش معدل و سطح اشتغال پدر میزان مشکلات دانش‌آموزان کاهش یافته است.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج به دست آمده از بررسی مشکلات عاطفی - ارتباطی دانش‌آموزان با معلمان به شرح زیر است:

- تجزیه و تحلیل سؤال ۱ تحقیق مبنی بر مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان و معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان نشان داد که دانش‌آموزان بیش از سطح متوسط دارای مشکلات ارتباطی - عاطفی با معلمان خود بوده‌اند ($t = 3/36$). این نتیجه، تحقیق اداره مطالعات برنامه‌ریزی و وزارت آموزش و پرورش (۱۳۶۵) و تحقیقات علمی دفتر انتشارات کمک‌آموزشی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی وزارت آموزش و پرورش (۱۳۷۲) را تأیید می‌کند.

- طبق یافته‌های جدول ۲ در ارتباط با مشکلات عاطفی - ارتباطی دانش‌آموزان و معلمان از دیدگاه معلمان و مدیران (سؤال ۲ تحقیق)، مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با معلمان در سطح کم می‌باشد (که احتمالاً می‌تواند نتیجه ملاحظه‌کاری اداری و یا عدم دقت معلمان و مدیران در روحیات دانش‌آموزان به هنگام پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه باشد) همچنین بین مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با معلمان با توجه به رشته‌های مختلف تحصیلی آنها تفاوت معناداری وجود نداشت (جدول ۳).

- بررسی رابطه بین سن دانش‌آموزان با میزان مشکلات آنها (سؤال فرعی ۱) نشان داد که با افزایش سن دانش‌آموزان میزان مشکلات آنها کاهش یافته است (جدول ۴). با توجه به نتیجه تحقیق احتمالاً می‌توان به تغییر مقطع تحصیلی دانش‌آموزان از راهنمایی به دبیرستان، افزایش حجم درسی و گذر از مشکلات سنی دوره بلوغ اشاره کرد.

- رابطه معناداری بین رتبه تولد و میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان نشان داده شد که این یافته با یافته‌های پژوهش موسوی (۱۳۷۴)، زارعی (۱۳۷۵) و مذنب‌خدایی (۱۳۷۵) همخوانی دارد (جدول ۵).

- همچنین دانش‌آموزان با معدل بالا با معلمان خود دارای مشکلات کمتری بودند. به نظر می‌رسد که دانش‌آموزان با معدل بالا نزد معلمان خود جایگاه شایسته‌تری دارند. انتظارات معلمان از چنین دانش‌آموزانی باعث می‌شود که با آنها ارتباط بیشتری برقرار کرده و نسبت به آنها احترام بیشتر قایل شوند. این نتیجه با تحقیقات روزنتال و جاکوبسون (۱۹۶۸)، روزنتال و دیویس (۱۹۸۲) و روزنتال و بروفی (۱۹۸۵) و قلی‌زاده (۱۳۷۷) همخوانی دارد (جدول ۶).

- مقایسه یافته‌های مربوط به ارتباط میزان مشکلات دانش‌آموزان با سطح تحصیلات والدین آنها تفاوت معناداری را نشان نداد. اما با توجه به نوع اشتغال والدین تفاوت معنادار بود. مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزانی که پدران آنها از نظر موقعیت شغلی ضعیف و متوسط بودند، بیشتر از دانش‌آموزانی بود که پدران آنها از موقعیت شغلی خوبی برخوردار بودند. در این مورد احتمالاً می‌توان به عدم پراکندگی میزان تحصیلات پدران در این پژوهش اشاره کرد. تقریباً $۶۷/۳$ درصد پدران دانش‌آموزان تحصیلاتی زیر دیپلم داشته‌اند، در حالی که بعضی از دانش‌آموزان به واسطه شرم و ملاحظه کاری میزان تحصیلات والدین خویش را بیشتر از واقع گزارش دادند. در ارتباط با سطح اشتغال والدین می‌توان گفت که با توجه به اینکه سطح اشتغال جزئی از طبقه اجتماعی محسوب می‌گردد، پدرانی که سطح اشتغال بالا دارند، اکثریت افراد تحصیلکرده می‌باشند و در خانواده‌ای که تحصیلات پدر که در رأس خانواده قرار دارد بالا باشد ارتباط وی با فرزندان بهتر بوده مقبولیت فرزندان بیشتر و احساس اعتماد به نفس و عزت نفس آنها متعادل و چنین فرزندان کم‌تر دچار ناسازگاری‌های فردی و اجتماعی می‌گردند. از طرفی مسأله انتظار بالای معلمان و رفتار بهتر آنها نسبت به چنین دانش‌آموزانی را نیز باید در نظر داشت. در مقابل آنها دانش‌آموزان از طبقه اجتماعی پایین در بسیاری از مواقع به‌طور ناخودآگاه یا ناآگاهانه مورد تبعیض و عدم رعایت تساوی رفتاری معلمان واقع شده و آنها نیز به جبران این رفتار واکنشهایی به صورت خصمانه نشان می‌دهند. این نتایج با تحقیقات (وارنر و هد ۱۹۸۷) و (موسوی ۱۳۷۴)، (مذنب‌خدایی ۱۳۷۵) و (قلی‌زاده ۱۳۷۷) همسو می‌باشد (جدولهای ۸، ۹، ۱۰، ۱۱).

- میزان مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزانی که مادران آنها خانه‌دار بودند بیشتر از مادران شاغل بود (طبق جدول ۹). در این ارتباط احتمالاً می‌توان به اتکای به نفس و احساس مسؤولیت دخترانی که مادران شاغل دارند اشاره نمود. چنین دخترانی احتمالاً فرصت بیشتری برای تمرین سازگاری فردی اجتماعی می‌یابند. نتیجه فوق با نتایج تحقیقات (موسوی ۱۳۷۴ و مذنب‌خدایی ۱۳۷۵) همسو می‌باشد.

- همچنین نتایج نشان داد که میزان مشکلات دانش‌آموزان با معلمان بیش از مشکلات دانش‌آموزان با مدیران بود. در این خصوص می‌توان به ارتباط کمتر مدیران با دانش‌آموزان نسبت به معلمان اشاره کرد.

پیشنهادها

در جهت رسیدن به اهداف والای تعلیم و تربیت و با توجه به یافته‌های پژوهشها و اینکه مشکلات ارتباطی - عاطفی دانش‌آموزان با معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان بیش از سطح متوسط بوده است مطابق با (جدول ۱) به مسؤولان آموزش و پرورش پیشنهاد می‌شود که:

۱- در به‌کارگیری نیروهای تازه‌کار و استخدام معلمان، در کنار توان علمی، اولویت انتخاب را به شخصیت، منش و برخورد‌های افراد که با مصاحبه‌های دقیق روان‌شناسی تربیتی زیر نظر متخصصان و نیز آزمونهای معتبر شخصیت‌سنج انجام می‌گیرد.

۲- برای تداوم آگاهی معلمان و آشنایی با محیط کلاس و روحیات دانش‌آموزان، فنون کلاس‌داری و بررسی مشکلات، بعد از استخدام معلمان، دوره‌های ضمن خدمت به‌طور مرتب و پیگیر برای همه معلمان در رشته‌های مختلف تشکیل شود.

۳- طرحی برای شناخت ویژگیهای معلمان موفق از دیدگاه دانش‌آموزان در زمینه ارتباط آنها با یکدیگر فراهم شود تا به مدد آن امکان ارائه الگویی برتر در ایجاد روابط عاطفی مثبت با دانش‌آموزان فراهم شود.

۴- برای تبادل اطلاعات - تجربیات و مشکلات معلمان در ارتباط با دانش‌آموزان در مراکز خانه معلم جلساتی دوستانه تشکیل شود و برای استقبال معلمان از این جلسات امتیازی برای حضور ایشان در نظر گرفته شود.

۵- برای مدیرانی که مسائل و مشکلات مدارس خویش را به مراکز امور تربیتی و هسته مشاوره گزارش می‌دهند امتیاز در نظر گرفته شود تا موجب ترغیب و تشویق ایشان در جهت ارائه گزارشها باشد.

همچنین مطابق با یافته‌های سؤال ۱ پژوهش به معلمان توصیه می‌گردد:

- برای افزایش جو مثبت ارتباطی - عاطفی، به عواطف و حرمت انسانی دانش‌آموزان بیش از پیش اهمیت داده و در سایه آن با بهره‌گیری از توان خویش و دانش‌آموزان و با احساس کنترل بهتر بر عوامل مؤثر در ایجاد مشکلات، موفقیت‌های خود را در تدریس افزون کنند.

- در مطالعه کتب روان‌شناسی تربیتی و نقش آن در ارتباط بهتر با دانش‌آموزان پیشگام باشند.
- نظرخواهی از دانش‌آموزان را در ارتباط با عملکرد خویش در اولویت کارها قرار داده تا آنها احساس کنند که معلمان برای نظراتشان اهمیت قابل بوده و خود را در امر یادگیری شریک بدانند.

- بر اساس یافته‌های جدولهای ۱۰، ۱۱ و ۱۲ میزان مشکلات دانش‌آموزان دارای عملکرد تحصیلی ضعیف و همچنین طبقه اجتماعی پایین‌تر بیشتر از دانش‌آموزان دارای عملکرد تحصیلی متوسط و بالا و طبقه اجتماعی بالاتر بوده است. بنابراین پیشنهاد می‌گردد که معلمان در برخورد با کلیه دانش‌آموزان به‌طور یکسان و مسالمت‌آمیز رفتار نمایند.

منابع

- احمدی، س. ا. (۱۳۷۴)، روان‌شناسی نوجوانان و جوانان، نشر نخستین.
- بال، س. (۱۳۷۳)، انگیزش در آموزش و پرورش، ترجمه ع. مسدد، دانشگاه شیراز.
- حجازی، ن. (۱۳۷۳)، «شاگردان ضعیف و معلمان قوی»، مجله پیوند، شماره ۱۸۳.
- زارعی، س. (۱۳۷۴)، بررسی رابطه بین روشهای کنترل کلاس و ویژگیهای تشخیص و علمی معلمان زن مقطع دبیرستان نواحی شهرستان اصفهان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، اصفهان.
- سهرایی، ف. و دیگران. (۱۳۶۵)، معلم خوب من، تهران، دفتر انتشارات کمک آموزشی، انتشارات مدرسه.
- شیخ‌الائم، م. (۱۳۷۲)، ویژگیهای معلم مطلوب، خلاصه مقالات نقش تربیتی چهارمین سمپوزیوم جایگاه تربیت، تهران، وزارت ارشد اسلامی.
- شیخاوندی، د. (۱۳۷۳)، جامعه‌شناسی انحرافات، انتشارات مردنیز.
- قلی‌زاده، ا. (۱۳۷۷)، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، اصفهان، انتشارات محتشم.
- کارلاین، د. ای. (۱۹۸۹)، تدریس شیوه‌های یادگیری به کودکان، ترجمه س. حسینی، مرکز ترجمه و نشر کتاب.
- کریمی، ی. (۱۳۷۳)، روانشناسی اجتماعی آموزش و پرورش، نشر ویرایش.
- گینات، ه. (۱۹۷۷)، روابط معلم و دانش‌آموز، ترجمه س. سرتیپی، (۱۳۷۱)، تهران، نشر فاخته.
- مذنب‌خدایسی، و. (۱۳۷۵)، بررسی ویژگیهای دموگرافیک دانش‌آموزان خلافکار شهر تبریز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد خوراسگان اصفهان.
- موسوی، م. (۱۳۷۶)، بررسی رابطه جو عاطفه خانواده با سازگاری فردی - اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر پایه سوم راهنمایی شهرستان اهواز، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اهواز.

نـسـادریهـا، م. (۱۳۵۷)، تأثیر مشکلات عاطفی معلمان در پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان دوره راهنمایی تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران.

BROPHY, J. (1985). *Research on the self-fulfilling prophecy and teacher expectation*, journal of educational psychology, 75, 631-661.

HARRIS, D. & ROSENTHAL, R. (1986). *Personality and school science*, 133, 362-363.

PENMAN, P.R. (1982). *The efficiency TESA training in changing teacher behaviors and attitudes towards low achievers*, Unpublished doctoral dissertation, arezona state university.

ROSEMTHAL, R., & JACOBSON, L. (1968). *Pygmalion in the classroom*, New york: Hoht, Rinehart and winston.

SLOAN, E. (1977). *Interventions designed to effect conscious changes in teacher behaviors that convey expectations*, unpublished doctoral dissertation, university of Masachusets.

WARNER, W. & HEAD, H. (1987). *Who shall be educated*, New york: harper.

E-mail: Azar 59 2001 @ Yahoo.com